

309. J. I. Kraszewski do Wł. Mickiewicza 24 X 1885 Rkp. BJ 13135 k. 67-68.

[Tłumaczenie:]

[k. 67r]

24 października 1885

Magdeburg

Drogi przyjacielu!

Pan hrabia Waliszewski¹ był łaskaw przesłać mi oba numery „Le Correspondant”². Dalszy ciąg i zakończenie wypadają lepiej, gdyż przynoszą nowe spostrzeżenia i kilka wskazówek dotyczących tajemniczej sprawy Ludwiki Marii³. Tak czy owak, całość pozostaje równie zagmatwana jak dotąd.

Mój drogi panie Władysławie, jeśli pojawiło się coś nowego wśród pamiętników współczesnych i korespondencji, proszę podać mi tytuły, bo nie mam już co czytać i nie wiem, czym się zająć... Oto kończy się październik – a to miał być koniec nowych publikacji. Księgarze z Lipska w swoich katalogach również nie oferują niemal nic nowego. Czyżby w świecie księgarskim, ogólnie mówiąc, panowała stagnacja, tak jak u nas, w Warszawie, gdzie niemal wszyscy wydawcy w tym roku powstrzymali się od publikowania nowości? Orgelbrand⁴ i Paprocki⁵ nie wywiązują się nawet ze swoich wcześniejszych zobowiązań. Gebethner i Wolff⁶ [k. 67v] – bezsprzecznie największe wydawnictwo w Warszawie – mają obecnie ponoć trudności finansowe z powodu znacznej straty (przypadkowej) w wysokości 100 000 rubli, wynikającej z jakiegoś poręczenia Wolffa.

Jeśli czyta Pan „Kłosa”⁷ i „Tygodnik Ilustrowany”⁸, musi Pan wiedzieć, że Pług opublikował tam biografię Odyńca⁹, gdzie dużo pisze o Pańskim ojcu. „Tygodnik Ilustrowany” drukuje artykuł Ziembę o jego ostatnich dniach (Konstantynopol)¹⁰.

¹ Kazimierz Waliszewski – zob. list nr 275.

² Kazimierz Waliszewski, *Une Française reine de Pologne...* – zob. list nr 275.

³ Ludwika Maria Gonzaga de Nevers – zob. list nr 274.

⁴ Maurycy Orgelbrand – zob. list nr 9.

⁵ Teodor Antoni Melchior Paprocki (1856-1895) – polski księgarz i wydawca, w 1880 r. nabył wraz z Władysławem Dłużniewskim Warszawską Księgarnię Komisową.

⁶ Gebethner i Wolff – zob. list nr 8.

⁷ „Kłosa” – zob. list nr 247.

⁸ „Tygodnik Ilustrowany” – zob. list nr 256.

⁹ Nie odnaleziono publikacji A. Pługa w „Tygodniku Ilustrowanym”, biografie A.E. Odyńca ukazały się jako: Adam Pług [Antoni Pietkiewicz], *A. E. Odyniec*, „Gazeta Narodowa” 1885 nr 13; A. Pług, *Antoni Edward Odyniec*, „Kłosa” 1885, nr 1022-1062.

¹⁰ Teofil Ziemia (Ziembicki), *Mickiewicz w ostatnim okresie swojego życia*, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 131-148, 1885.

Pomnik Matejki¹¹ wkrótce zostanie wymodelowany i bez wątpienia wystawiony. Jestem ciekaw rezultatu.

Z całej tej sprawy rzecz być może najciekawsza będzie nowa dla wielu osób (ale nie dla mnie). Ten projekt pomnika Matejki ujawnia jego ignorancję w dziedzinie sztuki ogólnie mówiąc. Jako malarz miewał przebłycki geniuszu, lecz jako artysta nie wykazywał się ani smakiem, ani wiedzą, ani [68r] niczym, co jest niezbędne, by osiągnąć poziom, do którego aspirował. W ostatnim czasie, niestety, zaczął łączyć religię ze sztuką i sądzi naiwnie, że stanie się malarzem religijnym, jeśli doda do swojej *Joanny d'Arc od Aniołów* niebiańskie wizje¹², etc. etc. Od czasów *Grunwaldu*¹³ wszystkie jego obrazy są przeładowane – jak zawsze na dole tłoczy się zwarta masa postaci, a teraz zaczynają się mnożyć także u góry, gdzie pojawiają się aniołowie i święci. Smutna to rzecz, ta jego monomania...

Drogi Panie Władysławie, pozdrawiam Pana i ściskam Pańskie dłonie,

szczerze Panu oddany

Józef Ignacy Kraszewski

P.S. Pański dobry, miły list dociera do mnie dokładnie w chwili, gdy kończyłem swój – dziękuję. Kulczycki¹⁴ i Brochocki¹⁵ są tak samo śmieszni, lecz w przypadku Brochockiego obawiam się, że może to przerodzić się w prawdziwą manię wielkości. [k. 68v] Ach, cóż za groteskowe postacie nam szkodzą, podczas gdy powinniśmy zachować całą naszą rozważę i zimną krew, by ocalić resztki godności.

Wiadomości, które się publikuje, pochodzą w większości przypadków nie wiadomo skąd lub są przesadzone. Stałem się niedowiarkiem.

¹¹ W ogłoszonym po raz trzeci konkursie na pomnik A. Mickiewicza podstawą prac rzeźbiarskich miał być szkic rysunku J. Matejki. Rzeźby pomnika miały być wykonane w Krakowie i pod jego nadzorem. Pracy podjęli się tylko dwaj artyści: Walery Gadomski i Teodor Rygier. Zob. też list nr 204.

¹² Obraz olejny Jana Matejki *Dziewica Orleańska* (inaczej *Wjazd Joanny d'Arc do Reims*) został ukończony w 1886 r.

¹³ Obraz olejny Jana Matejki *Bitwa pod Grunwaldem* został namalowany w latach 1872-1878, w 1878 wystawiony w pałacu Wielopolskich w Krakowie.

¹⁴ Władysław Sas Kulczycki – zob. list nr 213.

¹⁵ Aleksander Dienheim-Brochocki-Szczawiński – zob. list nr 308.